

บทบรรณาธิการ

ความรู้ยุคโบราณของโลกตะวันตกเริ่มต้นที่กรีกโบราณมากกว่าที่จะเป็นอียิปต์หรือที่อื่นๆ “อคติ” ของโลกตะวันตกสร้างความเจริญให้กับโลกตะวันตก “อคติ” เหล่านี้เหมาะสมสำหรับยุคสมัย ยุคที่ต้องการชำระความสิ่งแปลกปลอมที่ทำให้เกิดความไม่บริสุทธิ์ (impurity) จากศาสนาคริสต์ขึ้น แม้ว่าคริสต์ศาสนาในคำคำของตัวเองจะเป็นภาษากรีกก็ตาม แต่อย่างน้อยๆ ก็เป็นยิวที่ถูกทำให้เป็นกรีก ความเป็นยิวถูกตัดทิ้งไป สำหรับหลายต่อหลายคนก็ต้องการที่จะ “ลืม” สิ่งนี้ การแยกตัวออกมาเป็น “หน่วย” “บริสุทธิ์” “ของแท้” ที่แตกต่างออกไปประหนึ่งอะตอมที่แยกขาดออกจากกัน

หนังสือ *Of Epidemics* เชื่อกันว่าเป็นของ Hippocrates จากปลายศตวรรษที่ห้าและต้นศตวรรษที่สี่ก่อนคริสต์กาล แม้ว่าอาจจะเป็นผลงานของผู้มีความรู้ทางการแพทย์หลายต่อหลายคนรวมๆ กัน แต่สำนักแห่งการเป็น ‘Canon’ ก็ง่ายที่จะยกความดีให้กับ Hippocrates หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงอาการป่วยที่ใกล้เคียงกับ ‘influenza’ โดยกล่าวถึงอาการไอในหน้าหนาว ปวดตามตัว กลืนยากและหายใจลำบาก ในราวต้นศตวรรษที่สิบเก้าหนังสือเล่มนี้ได้มีการแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสแล้วเรียกว่า ‘epidemic’ ที่หมายถึงโรคโรคเดียวที่เรียกว่า ‘Cough of Perinthus’ ที่เป็นชื่อเมืองที่ว่าเป็น “จุดเริ่มต้น” ของโรค เพียงแต่ความเข้าใจเรื่อง ‘epidemic’ ในสมัยของ Hippocrates นั้นไม่ได้หมายถึงโรคใดโรคหนึ่ง แต่หมายถึงชุดของโรคที่มีมากมายหลากหลายชนิด โรคเหล่านี้ปรากฏอยู่ในพื้นที่หนึ่งๆ ในเวลาหนึ่งๆ ดังนั้น ‘Cough of Perinthus’ จึงไม่ได้หมายถึงโรคใดโรคหนึ่งในความหมายดั้งเดิม

ความหมายของคำ คำเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา คำว่า ‘epidemic’ มาจากรากคำภาษาฝรั่งเศส *épidémie* ที่เป็นคำมาจากภาษาละตินในยุคกลาง ‘*epidemia*’ ที่มาจากรากกรีกโบราณ *epidemia* ที่หมายความว่า “สถิตอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง” “เกี่ยวข้องกับโรคระบาด” โดยมาจากคำว่า *epi* ที่หมายถึงอยู่บนท่ามกลาง รวมกันเข้ากับคำว่า *demos* หมายถึงประชาชนหรือย่าน/เขต ในขณะที่ ‘*influenza*’ นั้นแสดงนัยของโหราศาสตร์และจักรราศีที่หมายถึงพลังของดวงดาวที่เมื่ออยู่ในตำแหน่งหนึ่งๆ จะส่งผลต่อชะตากรรมของชีวิตมนุษย์ รากละตินของ

คำคำนี้ ‘*influere*’ หมายถึงไหลเข้ามา เทลงไป คำคำนี้ผสมคำระหว่าง ‘*en*’ หรือ ‘*in*’ เข้ากับ ‘*fluere*’ ที่หมายถึงไหล

มนุษย์อยู่กับโรคระบาดมาตลอดระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ เช่น ตำแหน่งชุดคันโบราณคดีที่เรียกว่า “Hamin Mingha” ในทางตะวันออกเฉียงเหนือของจีนเมื่อประมาณห้าพันปีมาแล้ว พบร่างเด็ก ๆ เด็กวัยรุ่นไปจนถึงวัยกลางคนในบ้านที่ถูกไฟไหม้ โรคระบาดคงมาเร็วมากจนไม่มีเวลาที่ฝัง วิธีที่ตีรวดเร็วก็คือเผา สำหรับในโลกตะวันตก ‘Plague of Athens’ เกิดขึ้นเมื่อประมาณปี 430 ก่อนคริสต์กาล โรคระบาดอยู่ห้าปี ประเมินว่าน่าจะมีคนตายประมาณหนึ่งแสนคน ในอาณาจักรโรมันในราวปี ค.ศ. 165-180 เกิดโรคระบาดที่มาจากกองทัพโรมันที่เดินทางกลับมาจากสงคราม คนตายไปประมาณห้าล้านคนจากโรคระบาดครั้งนี้ โรคระบาดก็คาดว่าจะเป็นฝีดาษ โรคระบาดเกิดอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะมีระยะห่างทางเวลา ภาพโรคระบาดในเอเชียและยุโรปในศตวรรษที่สิบสี่เป็นการระบาดของโรคครั้งใหญ่อีกครั้ง การระบาดแพร่กระจายไปทั่วยุโรปและเอเชีย ยุโรปสูญเสียประชากรไปประมาณครึ่งหนึ่งจากพลังของแบคทีเรีย *Yersinia Pestis*

สำหรับการระบาดของกาฬโรคนั้นทฤษฎีเก่าเสนอว่ามาจากประเทศจีน แต่ทฤษฎีใหม่ (ซึ่งก็เป็นเรื่องปกติที่มีข้อเสนอใหม่ ๆ อยู่ตลอด) เสนอว่ากาฬโรคที่ทำให้ผู้คนในยุคกลางตายไปมากมายนั้นมาจากดินแดนทุ่งหญ้าสเตปป์ (Steppe) ของยูเรเชีย (Eurasia) ในดินแดนตะวันออกเฉียงเหนือของทะเลสาบคาเปียนประมาณในช่วงฤดูไม้ผลิปี ค.ศ. 1346 บริเวณนี้อยู่ที่ปากแม่น้ำดอน (Don) (แม่น้ำยาวเป็นอันดับที่ห้าของยุโรป) ในประเทศรัสเซีย แม่น้ำไหลลงทะเลอาซอฟ (Azov) ที่เชื่อมต่อกับทะเลดำ (Black Sea) ในขณะที่อีกทฤษฎีหนึ่งเสนอน่าจะเกิดในแถบปากแม่น้ำโวลก้า (Volga) ก่อนที่จะไหลลงทะเลสาบคาสเปียน (Caspian) กาฬโรคระบาดลงได้ข้ามทะเลดำไปสู่เอเชียกลางก่อนที่จะแยกย้ายซ้ายขวาไปยังยุโรปและเอเชียตะวันออก

โรคระบาดจากยุโรปไปสู่ทวีปอเมริกา Cocoliztli ระหว่างปี ค.ศ. 1545-1548 คราวนี้เป็นฝีมือของไวรัส ‘viral hemorrhagic fever’ ที่เชื้อไวรัสเข้าไปทำลายหลอดเลือดทำให้หลอดเลือดรั่วของของเหลวเลยไหลออกจากเส้นเลือดระยะเวลาของอาการก็จะประมาณสองวันถึงสองอาทิตย์ ในศตวรรษที่สิบห้า

การอพยพย้ายถิ่นของคนผิวขาวนำโรคจากยุโรปเข้าไปแพร่ใน “โลกใหม่” จนว่ากันว่าเก้าสิบเปอร์เซ็นต์ของประชากรอินคา (Inca) และแอซเท็ค (Aztec) ล่มสลาย

โรคระบาดจึงเป็นของคู่บ้านคู่เมืองมนุษย์ในปี ค.ศ. 1665 มีโรคระบาดในลอนดอนเดือนเมษายนและขยายตัวลุกลามไปตลอดฤดูร้อน เห็นหมัดที่อยู่กับหนูทำหน้าที่แพร่เชื้อแบบเดียวกันกับการระบาดของกาฬโรคในศตวรรษที่สิบสี่ คนตายไปประมาณหนึ่งแสนคนหรือสิบห้าเปอร์เซ็นต์ของประชากรลอนดอน หลังจากนั้นในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1666 เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ในกรุงลอนดอน เมื่อเมืองส่วนใหญ่ถูกทำลายไปกับไฟหลังจากไหม้อยู่ส่วนก็เปิดทางไปสู่การปรับปรุงลอนดอนครั้งใหญ่

เมื่อโรคระบาดเป็นของคู่บ้านคู่เมืองมนุษย์ก็แทบจะไม่มีศตวรรษไหนที่โรคระบาดจะไม่เยี่ยมเยือน ในศตวรรษที่สิบแปดรัสเซียประสบปัญหาโรคระบาดนำไปสู่การจลาจลจนนำไปสู่การสังหาร Archbishop Ambrosius ที่ห้ามไม่ให้มาชุมนุมกันเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา แต่ผู้คนก็ยังต้องการมาชุมนุมประกอบพิธีทางศาสนา ครั้นถึงปลายศตวรรษที่สิบเก้าเกิดไข้หวัดระบาดระหว่างปี ค.ศ. 1889-1890 ในยุโรปโดยเริ่มต้นที่รัสเซียก่อนที่จะลุกลามไปสู่ยุโรปก่อนที่จะแพร่ทั่วโลกผ่านการคมนาคมที่รวดเร็วมากขึ้น การระบาดครั้งนี้ประเมินว่ามีคนตายไปประมาณหนึ่งล้านคน

โรคระบาดที่ส่งผลต่ออัตราการตายที่สูงมากที่สุดในระยะเวลาหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมาได้แก่ Spanish Flu 1918-1920 ตัวเลขการเสียชีวิตต่างแปรผันกันไป บางฝ่ายอาจจะให้สูงถึงร้อยล้านคน แต่ตัวเลขที่พอประมาณก็อยู่ที่ประมาณห้าสิบล้านคน บางตัวเลขก็ให้ประมาณยี่สิบล้านคน โรคระบาดของไวรัส H1N1 ครั้งนี้เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง โดยเริ่มต้นตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ. 1918 ไปจนถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1920 คนติดเชื้อมีประมาณห้าร้อยล้านคนหรือประมาณหนึ่งในสี่ของประชากรโลกในเวลานั้น โรคแพร่เชื้อสู่ผู้คนหลากหลายกลุ่มและชนชั้น ชนพื้นเมืองบางชุมชนก็ไม่ได้แตกต่างไปจากการระบาดของโลกที่ทำให้อารยธรรมล่มสลายไปคือเกือบหมดสิ้น

สำหรับจุดเริ่มต้นของการแพร่ระบาดนั้นก็มิหลากหลายคำตอบ เช่น สหรัฐอเมริกาในมลรัฐแคนซัส หรือบางข้อเสนอก็ให้มหานครนิวยอร์กเป็นต้น

กำเนิด บ้างก็ว่าทหารอังกฤษที่ได้มาจากสนามเพลาะ นอกจากนั้นก็มีออสเตเรีย จีน แม้ว่าจะมีข้อโต้แย้งว่าจีนมีปริมาณคนตายน้อย สำหรับจีนนั้นก็ว่ามาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจีนในแคนาดาในระหว่างปี ค.ศ. 1917-1918 แรงงานเหล่านี้เดินทางโดยรถไฟที่อัดแน่นไปด้วยผู้คน การเดินทางใช้เวลาหกวันในตู้ปิดขำม แคนาดา โดยแรงงานจีนเหล่านี้ก็จะเดินทางข้ามไปยังฝรั่งเศส แรงงานจีนเหล่านี้เอาไว้ใช้ขุดสนามเพลาะหรือขนำขั่วของลงจากรถไฟ ในปริมาณแรงงานจีนสองหมื่นห้าพันคน ประมาณสามพันคนถูกกักตัว ในขณะเดียวกันภายใต้กรอบคิดของคนผิวขาวที่มีต่อจีนกลับเห็นว่าอาการป่วยของคนจีนนั้นเป็นเพียงคุณลักษณะของความเป็นคนซึ่งเกี่ยวข้องกับเงินเท่านั้น ด้วยกรอบคิดของคนผิวขาวที่รังเกียจและมีอคติต่อคนจีนอันเป็นความเชื่อสามัญของยุคนั้นก็ไม่ได้ทำให้คนผิวขาวคิดว่าจีนป่วย

ถึงแม้ว่าจะเป็น Spanish Flu แต่สเปนก็ไม่ได้เป็นจุดเริ่มต้นของการระบาด การใช้ชื่อ ‘สเปน’ นั้นเป็นผลพวงของการควบคุมข่าวสารหรือ ‘เซ็นเซอร์’ ของโลกตะวันตกที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของสงคราม ‘Spanish Flu’ ระบาดในเดือนมกราคม ในขณะที่สงครามโลกครั้งที่หนึ่งสิ้นสุดเดือนพฤศจิกายน ความหวาดวิตกต่อความตื่นตระหนกของผู้คนและเหล่าทหารระดับล่าง ๆ ทำให้การเซ็นเซอร์อันเป็นเส้นเลือดสำคัญของรัฐสมัยใหม่ดำเนินไปอย่างไม่มีการต่อต้าน ข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับ ‘Spanish Flu’ ในประเทศคู่สงครามถูกปิดบัง ด้วยความหวาดวิตกว่าข่าวที่ไหลออกไปจะเป็นประโยชน์ต่อศัตรู

ในขณะนั้นประเทศสเปนเป็นกลาง เมื่อเป็นกลางก็ทำให้ข่าวเกี่ยวกับ ‘Flu’ หลังไหลออกมาดังราวกับไข้หวัดระบาด ข่าวการระบาดของโรคจากกรุงมาดริดมาถึงสำนักข่าวรอยเตอร์ในกรุงลอนดอนช่วงปลายฤดูใบไม้ผลิ ข่าวรายงานว่า “โรคแปลก ๆ ระบาดในกรุงมาดริด โรคระบาดไม่ได้อันตราย ไม่มีใครตาย” หลังจากนั้นสองอาทิตย์คนติดไปประมาณหนึ่งแสนคน คนที่ติดคนหนึ่งนั้นก็คือกษัตริย์ Alfonso XIII และได้รวมไปถึงเหล่าชนชั้นนำของสเปนอื่น

‘Spanish Flu’ กลายเป็นคำติดปากของสื่ออังกฤษ คนทั่ว ๆ ไปในโลกภาษาอังกฤษรู้จักโรคระบาดนี้ในฐานะ ‘Spanish Flu’ สื่ออังกฤษยังโจมตีว่าโรคระบาดนี้เป็นเพราะภูมิอากาศของสเปนไม่ดี อากาศแห้ง ลมแรงในฤดูใบไม้

ผลทำให้ไม่ติดต่อสุขภาพ เชื้อต่าง ๆ สามารถแพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็วด้วยลม ในขณะที่อังกฤษมีอากาศชื้นกว่าก็จะไม่ทำให้โรคแพร่ระบาด แต่ความเชื่อเหล่านี้ไม่ได้หยุดยั้งไวรัส โรคนี้ก็มาถึงอังกฤษในวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1918 โรคระบาดทำให้คนทำงานหายไปประมาณยี่สิบถึงห้าสิบเปอร์เซ็นต์

สำหรับในสเปนแล้วปริมาณคนตายของสเปนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในระหว่างเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน จนทำให้สเปนหันไปโจมตีฝรั่งเศสว่าเป็นพวกที่เผยแพร่เชื้อจากสนามรบข้ามมายังดินแดนที่เป็นกลาง เมื่อโรคระบาดไม่รู้จักรัฐหมายระหว่างประเทศก็แพร่ไปจนถึงจีนและนิวซีแลนด์ โรคระบาดที่แพทย์จัดการควบคุมได้ทำให้ประชาชนได้รับคำแนะนำให้ดูแลตัวเอง เช่น ห้ามไปที่คนมาก ๆ หมอแนะนำให้ปิดปากและจมูกไว้

ส่วนคำแนะนำสารพัดแบบก็ย่อมเกิดขึ้นเป็นธรรมดาเมื่อมีเหตุการณ์แบบนี้ เช่น แนะนำให้กินอบเชย ต้มไวน์ บางส่วนก็โจมตีว่า ‘aspirin’ เป็นตัวช่วยให้โรคระบาด บริษัทต่าง ๆ ก็ออกโฆษณาหาประโยชน์จากการขายยา วิตามิน ฯลฯ ชาวลือว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้ช่วยป้องกันโรคระบาดได้ระบาดไปทั่ว เช่น มินท์ เป็นต้น ความหวาดวิตกต่อการติดเชื้อทำให้มีข้อเสนอแนะว่าห้ามจับมือทักทาย ให้อยู่แต่ในบ้าน ห้ามจับหนังสือที่มาจากห้องสมุด ส่วนทางการออกกฎหมายห้ามถ่มน้ำลายลงบนถนน

การระบาดดำเนินไปเป็นระลอก ๆ แล้ว แต่ว่าประเทศใดจะมีรับ “คลื่นไวรัส” ไปก็รอบกายได้สภาพที่โลกกลม ไวรัสถูมนเวียนกันมา ภายในระยะเวลาสี่เดือน ‘Spanish Flu’ กระจายตัวไปทั่วโลก ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการแพร่ระบาดก็คือการที่ทหารเดินทางกลับจากสงคราม การขึ้นชื่อว่าใครเป็นตัวเผยแพร่ก็ “ระบาด” ไปทั่ว เช่น ในคาบสมุทรลยาก็โจมตีว่ามาจากอินเดีย เป็นต้น ด้วยการแพร่กระจายที่รวดเร็วขนาดนี้และส่งผลต่อการติดเชื้อของผู้คนมากมายขนาดที่มีการประเมินกันว่าหนึ่งในสามของประชากรอเมริกันติดเชื้อ ด้วยปริมาณคนติดเชื้อมากมายขนาดนี้ก็ทำให้อุปกรณ์และบุคลากรทางการแพทย์ไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อปริมาณของผู้ป่วยได้ ร้านขายของไปจนถึงสถานศึกษาต้องปิด

คนที่ทำงานในที่มีคนมาก ๆ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ค่ายทหาร ที่ทำงาน รัฐบาล ฯลฯ ติดโรค แร้งงานขาดแคลน เช่น คนเก็บขยะมีน้อยลง ขยะทิ้งไว้แต่คนเก็บมีน้อยลง การคมนาคม เช่น ในสเปนระส่ำระสาย เพราะคนป่วยมากกว่าคนทำงาน เมื่อโรคระบาดมาก ๆ แพทย์และบุคลากรทางการแพทย์ก็ติดโรคไปด้วยก็ยิ่งทำให้กำลังทางการแพทย์ลดลงไปอีก นักศึกษาแพทย์ถูกระดมมาทำหน้าที่ เมื่อโรงพยาบาลไม่พอก็จำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นโรงพยาบาล อาคารอีกเป็นจำนวนมากต้องเอามาใช้เป็นสถานพยาบาล

‘Spanish Flu’ ส่งผลต่อระบบทางเดินหายใจและต่อมาเป็น ‘pneumonia’ จนส่งผลต่อการแทรกซ้อนและโรคอื่น ๆ ที่มีอยู่แล้วจนทำให้บอกได้ยากว่าตกลงแล้วคนเหล่านี้ตายด้วยโรคอะไร ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรที่จะลงบันทึกว่าตายด้วยโรคอื่น ๆ ปริมาณของคนตายมีมากมายจนทำให้ต้องทิ้งศพไว้ที่ห้องไม่มีใครว่างพอไปจัด ธุรกิจการจัดการศพและฝังศพเป็นที่ต้องการของผู้คน เมื่อหลักอุปสงค์และอุปทานทำงานย៉อมทำให้ราคาค่าจ้างการจัดการศพสูงมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงทกร้อยเปอร์เซ็นต์ แม้กระทั่งกิจการบริหารงานที่ดำเนินการโดยรัฐก็ต้องใช้พลังงานในการขับเคลื่อน เพราะใคร ๆ ก็อยากจัดการศพให้เร็วที่สุดเมื่อหาคนจัดการศพไม่ได้ญาติพี่น้องก็ต้องขุดหลุมฝังกันเอง อัตราการตายในแต่ละที่ย៉อมไม่เหมือน ความยากจนย៉อมทำให้ระบบสาธารณสุขและสุขอนามัยย่ำแย่ ในอินเดียอัตราการตายอยู่ที่ระดับที่ประมาณห้าเปอร์เซ็นต์

ในศตวรรษที่ยี่สิบจาก ‘Spanish Flu’ ก็ยังมีโรคระบาดที่ฆ่าคนตายไปเป็นจำนวนมาก เช่น ในปี ค.ศ. 1957 Asian Flu หรือ H2N2 ที่ระบาดจากจีนเข้าไปยังสิงคโปร์ในเดือนกุมภาพันธ์ ครั้นถึงเดือนมิถุนายนระบาดเข้าฮ่องกง จากนั้นอีกไม่กี่เดือนต่อมาก็ระบาดไปยังชายฝั่งสหรัฐอเมริกา ปริมาณคนตายประมาณหนึ่งล้านหนึ่งแสนคน ในปี ค.ศ. 1968-1969 Hong Kong Flu ทำคนตายไปประมาณหนึ่งถึงสี่ล้านคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนประเมิน ในปี ค.ศ. 1977-1978 Russian Flu ที่เป็นไวรัสตัวเดียวกับกับ ‘Spanish Flu’ (H1N1) ทำคนตายไปประมาณเจ็ดแสนคน ครั้นถึงปี ค.ศ. 2009 H1N1 ระบาดจากเม็กซิโกในฤดูใบไม้ผลิก่อนที่จะกระจายไปทั่วโลก คนตายไปประมาณหนึ่งแสนหน้าหมื่นกว่าคนไปจนถึงห้าแสนเจ็ดหมื่นกว่าคน

เมื่อเปรียบเทียบกับ การตายด้วยโรคอื่นๆ ของอัตราการตายในโลกนี้ ก็ถือว่า 'influenza' ทำให้คนตายน้อยกว่าอุบัติเหตุบนท้องถนน ในบรรดาโลกที่ทำให้คนตายมากในระยะเกือบหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมาได้แก่โรคหัวใจขาดเลือด (Ischaemic heart disease) เส้นโลหิตในสมอง (Stroke) สองโรคนี้รวมกันประมาณ สิบห้าล้านคน (2016) โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง (Chronic obstructive pulmonary disease) โรคติดเชื้อเฉียบพลันระบบหายใจส่วนล่าง (Lower respiratory infections) อัลไซเมอร์ มะเร็งปอด เบาหวาน ส่วนอุบัติเหตุบนท้องถนนคร่าชีวิตไปถึงหนึ่งล้านสี่แสนคน ประมาณสามในสี่เป็นผู้ชาย ตำแหน่งเหล่านี้ย่อมเปลี่ยนแปลงไปเสมอ เมื่อเปลี่ยนแปลงไปความทรงจำชุดใหม่ก็ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ให้กับคนแต่ละวัย

ตัวเลขของอัตราการตายจาก 'influenza' ที่เกิดขึ้นแบบตามฤดู (seasonal influenza) นั้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณสี่แสนคนต่อปี โดยมีตัวเลขในระยะที่ผ่านมาของทศวรรษนี้ประมาณ 389,000 คน ที่อาจจะอยู่ช่วงประมาณ ระหว่าง 294,000 ถึง 518,000 คน ด้วยอัตราการตายขนาดนี้คิดเป็น 0.0052% ของประชากรโลก หรือประมาณ 1 คนต่อประชากร 18,750 คน ด้วยตัวเลขขนาดนี้ทำให้อัตราตายของ 'Spanish Flu' ที่ห่างไปจากการตายจาก 'influenza' อย่างมาก

สำหรับประชากรที่ตายจาก 'Spanish Flu' นั้นไม่ใช่คนแก่ ทั้งๆ ที่โรคเกี่ยวกับทางเดินหายใจ 'pneumonia' ที่ทำให้คนตายมาก ๆ ในปัจจุบันมักจะเกิดขึ้นกับคนอายุเจ็ดสิบขึ้นไป ถ้าจะกล่าวอย่างง่าย ๆ คนแก่เป็นกลุ่มแรก ๆ ที่น่าจะตายจากโรคระบาด คำตอบที่ให้กันว่าทำไมคนแก่ไม่ตายมากเท่ากับทารก เด็ก ๆ และคนหนุ่มก็คือ คนแก่นั้นประสบภัยจากโรคระบาด Russian Flu ในปี ค.ศ. 1889-1890 มาก่อนแล้วจนทำให้คนพวกนี้ไม่มีภูมิคุ้มกัน

จาก 'Spanish Flu' มาถึง COVID-19 ระบบสาธารณสุขและการแพทย์ของศตวรรษที่ยี่สิบเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โลกที่มี 'antibiotic' กับโลกที่ไม่มีแบบยุค 'Spanish Flu' เมื่อ 'penicillin' ถูกคิดขึ้นจาก Alexander Fleming ในปี ค.ศ. 1928 ชีวิตมนุษย์และโรคก็เปลี่ยนแปลงไป ระยะเวลาเกือบร้อยปีช่วยให้ ความทรงจำและประสบการณ์จาก 'Spanish Flu' เลือนหายไปจากการรับรู้ของผู้คนจำนวนมาก โรคระบาดไม่ได้อยู่ในความทรงจำของผู้คนสมัยใหม่ที่มีอายุ

ยืนยาวนานด้วยประสิทธิภาพเทคโนโลยีและวิทยาการการแพทย์จนทำให้อัตราการตายของเด็กและทารกลดลง ผู้คนมีอายุยืนยาวขึ้น ชีวิตของผู้คนที่ยืนยาวนานขึ้นนำไปสู่สังคมคนแก่ ชีวิตสำหรับคนหลายต่อหลายคนสะดวกสบายมาก แต่ผู้คนจำนวนหนึ่งก็ยังคิดว่าชีวิตของสังคมในอดีตไม่ได้โรคร้ายในอดีตหายไป จนถึงควบคุมได้มากขึ้น เช่น ฝีดาษ แม้ว่าหลายต่อหลายโรคจะไม่ได้หมดไป เช่น โรคระบาดนานาชนิดในแอฟริกา ฯลฯ จากวัณโรคถึงอหิวาห์โรคเหล่านี้ลดอันดับความน่ากลัวลง

ถึงกระนั้นก็ดีโรคอุบัติใหม่ก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามก็ดีความตายที่มากับ ‘Spanish Flu’ ไม่ได้จำเป็นที่จะต้องมาจากไวรัส แต่สามารถที่จะมาจากแบคทีเรียที่นำไปสู่ ‘pneumonia’ ที่เกี่ยวข้องกับโรคติดเชื้อเฉียบพลันของระบบหายใจส่วนต้น การทำงานร่วมกันของไวรัสและแบคทีเรียเพิ่มประสิทธิภาพในการมอบความตายให้กับผู้ติดเชื้ออยู่เสมอ

ธเนศ วงศ์ยานนาวา บรรณาธิการ

Max Roser, “The Spanish Flu (1918-20): The global impact of the largest influenza pandemics in history” March 4, 2020. <https://ourworldindata.org/spanish-flu-largest-influenza-pandemic-in-history>. Accessed 8 April, 2020.